

IN HET SPOOR VAN DE PALEN

(een fietsrondrit langs de Gooiergracht van in totaal ± 30 km)

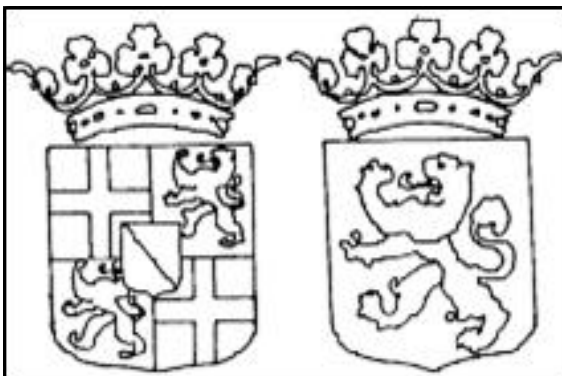
Inleiding Bij het bekijken van een kaart van het Gooi, valt aan de oostzijde ervan de lange, als met een liniaal getrokken grens op, die de provincies Noord-Holland en Utrecht van elkaar scheidt. Deze grenslijn is op de kaart te vinden als Gooiergracht (soms ook Limietscheiding, Hollandse sloot, Hollandse spoor, ra of rading genoemd).

Een stukje geschiedenis: in de 14e eeuw waren er nogal wat schermutselingen tussen de bewoners van het Eemgebied (Utrecht) en de bewoners van de zandgronden (Holland).

De aanleiding hiertoe was dat de Eemlanders, die oorspronkelijk in Eembrugge woonden, steeds meer land gingen ontginnen in westelijke richting. Ze vestigden zich tenslotte op de Wakkerendijk in Eemnes. De Gooiers op hun beurt ontgonnen geen land, maar staken turf in het omstreden gebied. Zo kwamen zij in botsing met de belangen van de Eemnessers die er hun akkers en hun weilanden hadden.

In 1352 kwam het tot een veldslag tussen de toenmalige graaf van Holland en de bisschop van Utrecht. Er werd een nieuwe grens vastgesteld die westelijk lag van de Wakkerendijk, later aangeduid met de naam Gooiergracht. Een officiële afbakening of waterscheiding was er nog niet. Een denkbeeldige lijn naar de stad Utrecht getrokken, gaf de scheiding aan.

Utrecht

Holland

De eerste markering, een houten paal, werd in 1356 aangebracht op het snijpunt van de Gooiergracht en de huidige Randweg, die de zuidgrens vormt van de Bijvanck (Blaricum). Deze paal werd Leeuwenpaal genoemd naar de leeuw die erin gebeiteld was en werd vervangen door een stenen exemplaar. Later werden nog 16 palen in zuidelijke richting geplaatst. Bij paal 16 boog de grens scherp naar het westen. Ook werden daar nog 6 palen neergezet richting Loosdrecht.

Sommige palen in de rij staan slechts enkele tientallen meters van elkaar. Dit is om een verspringing van de grenslijn aan te geven, een zogenaamde inschinkeling.

De oudste palen hebben aan de Noord-Hollandse kant een leeuw op een schild en aan de Utrechtse kant het provinciewapen. De moderne palen zijn rond 1925 ontworpen door A. Odé en dragen ook van Noord-Holland het wapen. De grenspalen die er nu staan mogen niet meer verplaatst worden.

De Gooiergracht zelf werd deels uitgevoerd als sloot met de breedte van één roede (circa 3,5 meter), deels als greppel.

De route langs de grenspalen

Deze beschreven fietsroute begint bij **paal 1** die staat aan de Eemnesserweg te Laren. Het eerste gedeelte van de Gooiergracht, die begint bij de (ongenummerde) **Leeuwenpaal** enkele kilometers ten noorden van **paal 1**, is een zandpad, waarop fietsers slechts moeizaam voortgaan. Daarom wordt dit deel van de Gooiergracht niet in de beschrijving opgenomen. Voor wandelaars is het zeker de moeite waard om dit gedeelte eens lopend te verkennen. De fietsroute begint bij **paal 1** aan de Eemnesserweg te Laren en eindigt bij de laatste paal in de Egelshoek in Hollandse Rading. Vandaar uit voert de terugtocht door de mooiste gebieden rond Hilversum en Laren. Totaal is de route 30 km lang. De aanduiding P 20014 betekent ANWB-paddenstoel nr. 20014.

ROUTEBESCHRIJVING

Komend vanuit Laren richting Eemnes staat **paal 1** rechts op het trottoir langs het fietspad aan de Eemnesserweg, 50 m voor de rotonde bij de Gooiergracht. Het is een paal uit de 18e eeuw, verweerd en opgelapt.

Bij de rotonde rechtsaf gaan, de Gooiergracht op.

Op de rotonde tussen het fietspad en het water ziet u **paal 2**, een nieuw exemplaar volgens een ontwerp van A. Odé. De oude paal staat opgesteld in het Museum Hilversum.

De Gooiergracht helemaal afrijden.

Van een gracht is niet veel meer te bespeuren. Het oorspronkelijke water is gedempt en vervangen door een grote buis van 1 meter doorsnee, die links van de weg onder de grond doorloopt.

Bij de scherpe bocht aan het einde van de weg waar de Gooiergracht Smeekweg wordt, het fietspad rechtdoor volgen.

Nu rijdt u door een bosje, de Postiljonheide.

Om paal 3 te vinden slaat u, komend uit het bosje, vóór het viaduct linksaf en direct weer linksaf. U komt nu op de weg langs het golfterrein. Een tiental meters voorbij de ingang van het golfterrein staat paal 3 aan uw linkerhand.

Het viaduct opgaan. Als u halverwege het viaduct naar linksachter kijkt, ziet u paal 4 in de berm van de snelweg staan zolang bomen en struiken nog kaal zijn. Na het viaduct rechtdoor, voorbij de bocht rechtsaf (Goyergracht-Zuid).

U gaat door een bosje van het Goois Natuurreservaat (GNR), met links een aantal villa's.

Om paal 5 te zien moet u 25 m vóór de weg iets naar links buigt (om een huis met tuinhek), afstappen en door een klaphek gaan. Links langs het draadhek lopen. U ziet paal 5 in de tuin van het huis staan, tussen een kas en een schuurtje.

Het klaphekje geeft toegang tot de Zuiderheide, die sinds 1989 begraasd wordt door runderen. Deze moeten de opslag van Amerikaanse vogelkers, berk en pijpenstrootje wegwerken, zodat de heide weer een kans krijgt. Het eerste dat zich op het kale zand vastzet is draadalg, gevolgd door korstmossen, mossen en heidespurrie. Daarna volgen heide en de eerste kleine boompjes. In plaats van bos wil het GNR hier de heide, maar liever nog de stuifzandterreintjes behouden als natuurmonument voor het nageslacht.

Het is interessant te weten, dat de wegen die over het Bluk lopen, vaak als wissels (tredpaden van het wild) zijn ontstaan. De mensen volgden die paden, ze werden breder en sleten uit.

U vervolgt het hobbelige pad vol kuilen.

Links een perceeltje bos, De Lieberg, dat evenzo in bezit is van GNR. U komt op een asfaltweg. Bij P 20002 moet u even stoppen om rechts achter u **paal 6** in de tuin van de oorspronkelijke Heidebloem te zien staan. De paal heeft een kroontje.

U vervolgt uw tocht rechtdoor (richting Baarn).

Aansluitend op het terrein van Heidebloem ligt het Laarder Wasmeer. Het Laarder Wasmeergebied is met zijn plassen, oude vennen, zandverstuiving en schrale graslanden zeer gevarieerd. De variatie heeft altijd veel vogels aangetrokken. Om ze rust te bieden is het gebied sinds begin jaren zestig beperkt toegankelijk. Het Laarder Wasmeer is helaas in de vorige eeuw als afvalwaterput gebruikt waardoor het enorm vervuilde. In de droge zomer van 2003 is daarom gestart met een ingrijpende sanering die eind 2008 grotendeels was afgerond. Gevolg van de saneringen is dat er nu een landschap is ontstaan dat er 100 jaar geleden ook was: een kaal geaccidenteerd terrein. Eind 2010 was alle vervuilde grond weggewerkt en het gebied weer heringericht. In september 2011 is weer gestart met periodieke wandelingen onder leiding van een IVN gids. Tijd en plaats kunt u vinden op de website van IVN Gooi: ivn.nl/afdeling/gooi-en-omstreken.

Paal 7 staat dichtbij **paal 6**, maar is voor fietsers niet meer te zien. Hij staat in de berm, achter de geluidswal van de A27, vlakbij de borden met de afslag Amsterdam, Almere, Amersfoort.

U volgt de asfaltweg tot de Weg over Anna's Hoeve, die u oversteekt. Linksaf onder het viaduct door tot P20631, fietsknooppunt 56. Hier rechtsaf de Albert Schweitzerlaan in, richting Lage Vuursche.

Even verderop, tegenover de ingang van conferentieoord Drakenburgh, genoemd naar een kasteel dat hier ooit lag, ziet u rechts van de weg **paal 8** staan. De route kruist de spoorlijn Amsterdam-Amersfoort, die aangelegd werd in 1870.

Het fietspad wordt links omzoomd door Amerikaanse krentenboompjes, die in het voorjaar prachtig kunnen bloeien. Een stuk verderop ziet u rechts **paal 9**.

Aan de andere kant het bosgebied van de Hooge Vuursche. U ziet de grote percelen productiebos, waar langzamerhand wat ondergroei komt. Langs het fietspad staan beuken en nog wat mooie eiken.

Rechts ligt het gebied van de Monnikenberg, dat zo afschuwelijk wordt doorsneden door de A27.

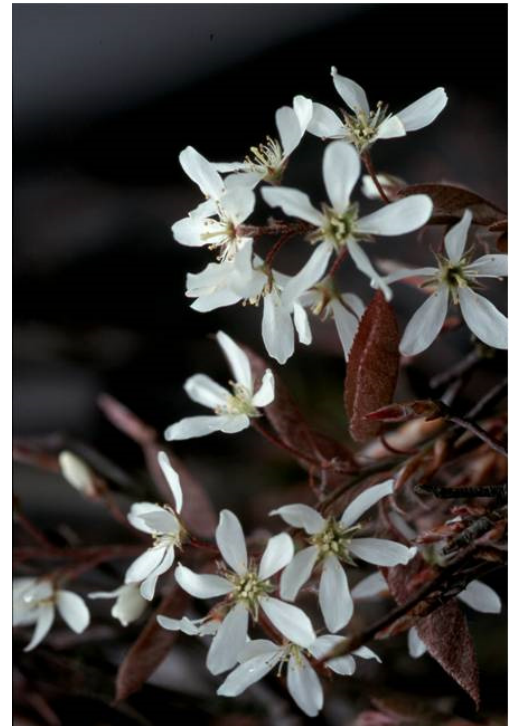
Oorspronkelijk was de Monnikenberg één groot natuurgebied met wat kleine watertjes: Laarder Wasmeer, Monnikenwater en Kievitsdell. Het was in hoofdzaak heidegebied waarop de Erfgooiers gebruiksrechten hadden. Deze lieten er schapen lopen, die de mest leverden voor de akkertjes van de boeren.

De heidevelden werden ook gebruikt voor het steken van plaggen, het maken van bezems en het winnen van zand, leem en grind. De Staat verkocht na lang onderhandelen de gronden: in

1837 en 1843 vonden er heideveilingen plaats. Zo kwam het terrein in particulier bezit en werd er een aantal landgoederen op gebouwd, o.a. het landgoed Heidepark, dat in 1972 werd gesloopt om plaats te maken voor het Astmacentrum Heideheuvel en enkele villa's.

Het klooster De Stad Gods is oorspronkelijk in 1900 gebouwd als villa voor H. van den Wall Bake. In 1946 echter is het omgebouwd tot klooster van de zusters Augustinessen. Het terrein is gekocht door GNR en opengesteld voor wandelaars. Het is een rijk vogelgebied met 46 soorten, waar ook zoogdieren voorkomen als das, ree, vos, konijn, eekhoorn, haas, egel en wezel.

Amerikaans krentenboompje

U neemt de draad weer op en vervolgt uw pad tot dit gekruist wordt door de Soestdijkerstraatweg, die in 1826 bestraat werd en toen nog Laaperweg heette. De weg oversteken en het fietspad nemen tussen paal 10 en paal 11 (een inschinking!).

U rijdt nu tussen de velden van de Hilversumse Golfclub door. Hoewel het gras op onnatuurlijke wijze wordt onderhouden door met selectieve groeimiddelen te strooien om het zo vlak als een biljartlaken te krijgen, is verder de aanleg zo natuurlijk mogelijk gehouden.

Bij de kruising van de Zwarteweg staat links **paal 12** bij het café Boschoord. Het is nog een oude paal uit de 18e eeuw, waarop de Hollandse leeuw is afgebeeld.

Aan de rechterkant van de weg ligt het Cronebos. Het terrein is ca.46 ha groot en was vanaf 1910 eigendom van de familie Crone. Na de dood van mevrouw Crone in 1962 werd het domein gelegateerd aan Natuurmonumenten.

Het gebied is geaccidenteerd en vertoont veel afwisseling door prachtige oude beukenlanen en beukenbos, doorgesloopte hakhoutbossen, opstanden van douglassparren en fijnsparren en restanten heide. Bovendien bevindt zich langs de Gooiergracht een kapvlakte, ingeplant met zomereik. Er is een natuurlijke verjonging van grove den, douglas en berk.

Links het bosgebied van Boswachterij de Vuursche, dat doorsneden wordt door de Hooge Vuurscheweg.

U kruist nu de Lage Vuurscheweg, een fietspad met een zandweg erlangs, en vervolgt de Gooiergracht, hier Hollandse sloot geheten, het Maartensdijksebos in.

Al gauw ziet u aan uw rechterhand **paal 13**, model Odé (alle volgende palen staan ook rechts).

Daarachter ligt het Smithuyserbos, genoemd naar P.J. Smithuysen, die dit gebied in 1837 van Domeinen kocht. Destijds bestond er nog geen Staatsbosbeheer. Toch wilde de overheid maatregelen treffen om 'de wandelende zanden' vast te leggen door middel van herbebossing. Dit gebeurde ook, want in 1865 staat het gebied groen aangegeven op de kaart van Hilversum. Tot 1937 heeft het bos (ca.40 ha) vele eigenaren gehad en werd het echt als productiebos beheerd.

De tegenwoordige eigenaar, de stichting Smithuyserbos, beheert het bos op een andere manier. Deze stichting, in 1991 in het leven geroepen door de Heer Bouvy, volgt de nieuwste ontwikkelingen op dit gebied. Hoewel het bos financieel wat op moet brengen, wil zij er zoveel mogelijk een natuurlijk bos van maken. Geen plantmateriaal van buitenaf, maar mooie rechte stammen door laten groeien als "toekomstbomen". Ondergroei

laat zij staan als schuilplaats en nestgelegenheid voor vogels. Door dit beheer zijn er vele soorten planten en dieren te vinden en is het een zeer aantrekkelijk wandelgebied (opgesteld voor publiek).

Gaat u nu weer verder langs de Hollandse sloot, dan ziet u paal 14.

Vanaf **paal 13** is er aan de linkerhand een groot bosgebied, dat zich uitstrekt tussen de Lage Vuursche en Hollandsche Rading. Dit gebied heet Maartensdijksebos, wordt doorsneden door lange rechte paden, en is overwegend productiebos. Er zijn in de loop der jaren veel bomen omgewaaid. De stammen laat men liggen in verband met natuurlijk bosbeheer. Daarnaast zijn hier en daar bomen gekapt waardoor open stukken zijn ontstaan.

U passeert fietsknooppunt 83, bij P 20893, waar het Smithuyserbos eindigt en het Jeneverpad naar rechts gaat. U passeert daarna paal 15, die lelijke scheuren vertoont en daarom voorzien is van ijzeren banden.

Hierachter lag het laatste stuk van het 'Goyersbosch', vroeger een oerbos. Het werd door de Gooiers gezamenlijk beheerd, d.w.z. alle boeren die schaarbrieven bezaten en dus belasting (koptienden) betaalden, mochten er hout kappen voor eigen gebruik. Om de zes jaar werd er een perceel leeggekapt en verdeeld. Dit hout mocht niet buiten Gooiland verkocht worden. Natuurlijk kon de landheer dit niet in de hand houden. De boeren, maar ook bewoners uit het Sticht (die daar helemaal geen rechten hadden), gingen in het wild kappen en ook grotere bomen omzagen. Tussen 1560 en 1600 verdween zo het hele bos. Men zegt dat de grote eiken werden gebruikt voor de bouw van het stadhuis van Naarden. De naam Eikbosserweg, Bosdrift en de Bosberg herinneren ons aan het grote bos.

Bij P 20014, fietsknooppunt 82, rechtdoor gaan.

Ook de 'uiterste boom' van het Goyersbos, die als markering van de grens wordt genoemd, verdween. In plaats daarvan werden 'drie groote steenen' gelegd, en later **paal 16** neergezet.

Hier buigt u evenals de grens scherp naar rechts, de asfaltweg op.

De grens is nu echt de afscheiding van de hogere zandgronden (rechts) en het veen (links). Bij helder weer is in de verte de Dom van Utrecht te zien.

U vervolgt de weg over de Vuursche Dreef langs paal 17, waar nog een res-tant greppel te zien is.

Achter deze paal ligt het gebied van de Hengstenberg, waar een prachtige wandeling is uitgezet, ook door het Dassenbos. U laat deze bossen echter rechts liggen, passeert fietsknooppunt 99, gaat onder de A27 door, kruist de spoorlijn en passeert station Hollandsche Rading. Daarna de Utrechtseweg oversteken waar op de hoek **paal 18** staat. Bij deze paal is in feite het eind van de tocht langs de Gooiergracht. U gaat echter nog even door tot **paal 22**, de laatste in deze reeks.

U volgt nu de Graaf Floris V weg, genoemd naar Floris V, die hier in 1296 gevangen genomen werd door Gijsbrecht van Amstel, Herman van Woerden en Gerard van Velzen en bij Muiderberg werd vermoord.

Achter een bord “einde Hollandse Rading” staat rechts in de greppel **paal 19**. Hierachter ligt landgoed Einde Gooi, in bezit van Natuurmonumenten. Het is een mooi en interessant wandelgebied, met een oud buiten, afwisselende percelen bos en weide. Fraaie mossoorten op de stammen van bomen en enkele varensoorten, o.a. de adelaarsvaren en eikvaren.

Het voorkomen van de adelaarsvaren wijst erop dat hier een deel van het oorspronkelijke bos als oerwoudrestant tot in de 17e eeuw is blijven bestaan. Deze varen groeit slechts op plaatsen waar het bos lang ongestoord is gebleven.

Terug op de Graaf Floris V weg ziet u een eindje verderop **paal 20**.

Links van de weg is een vrij brede sloot, het Tienhovens kanaal. Bij het graven daarvan in de vorige eeuw had men zich verkeken op de technische moeilijkheden die de hoogteligging van de stuwwal met zich meebracht. De ondergrondse waterstroom (kwel) bracht zoveel zand omhoog, dat het onbegonnen werk was dit steeds weer te verwijderen. Het kanaal eindigt dan ook midden in het bos iets ten zuiden van de Hoorneboeg. Het is nooit gebruikt. Aan weerszijden van het pad staan meidoorns.

Bij een driesprong staat u opeens in open terrein: de Egelshoek.

Hier begint het veenweidegebied van de provincie Utrecht.

Er resten nog twee palen, waarnaar u echter niet lang hoeft te zoeken. U vindt ze namelijk bij boerderij Vredebest. **Paal 21** tegenover de hooiberg en **paal 22** bij het woonhuis.

Hier eindigt de rij van de leeuwenpalen. Via een route door mooie natuurgebieden kunt u terugrijden naar het beginpunt in Laren.

Bij boerderij 'Vredebest' rechtsaf de Egelshoek op, langs het woonwagenkamp. Aan het einde van de weg bij het vliegveld de weg oversteken, een fietspad op. U passeert fietsknooppunt 30.

Bij P 20143 rechts, bij P 20433 links.

Hier bevindt u zich op het hoogste punt van de Hoorneboegse Heide. Het is een onderdeel van het Gooise stuwwallenlandschap. Tot midden 19e eeuw behoorden deze gronden aan de Erfgooiers. In 1923 kwam het in handen van GNR.

Op de heide bevinden zich twee grafheuvels die in 1984 geheel gerestaureerd zijn. Ze zijn niet onderzocht. Er is al voldoende bekend over de vroegere Gooise bewoners.

Om vergrassing tegen te gaan wordt vooral het afplaggen toegepast. Bij het verder rijden kunt u dat links en rechts goed zien.

Bij P 20837 rechts. Steeds rechtdoor tot de Utrechtseweg. Hier recht oversteken. Na 100 meter links aanhouden het verharde fietspad achter de huizen blijven volgen. Viaduct over, rechtdoor. Einde fietspad, straat (Laapersweg) oversteken en schuin rechts verder. Soestdijkerstraatweg oversteken. Stadhouderslaan in en aan het einde van de weg rechts de spoorlijn over. De Oude Amersfoortseweg op tot aan de Oosterengweg. Hier naar links de spoorlijn over. Na de overweg direct naar rechts: Mussenstraat. Eerste weg links, nog steeds Mussenstraat. Aan het einde rechts de Liebergerweg in. Deze kruist de Anthony Fokkerweg en gaat over in een fietspad. Dit blijven volgen tot de Weg over Anna's Hoeve. Hier rechts. Na ongeveer 200 m bij het Scouting Clubhuis linksaf. Fietspad vervolgen langs de waterzuivering (aan de linkerkant) en rechts het Laarder Wasmeer. Bij de kruising met een fietspad (Oude Postweg) rechtsaf het fietspad richting 't Bluk op.

Rechts ziet u de hekken van het Laarder Wasmeer met aan weerszijden zandverstuivingen.

Bij P 20012 links, bij P 20004, fietsknooppunt 53, links, bij P 20005 rechtdoor blijven gaan.

Viaduct over, Vredelaan. Bij plantsoen rechts Postiljon op. Weg steeds blijven volgen, heet later Kloosterweg en verderop Schapendrift.

Rechtsaf de Graafland op. Bij de Eemnesserweg rechts en u arriveert bij Leeuwenpaal 1.

Aan het slot van onze tocht gekomen, hopen we dat u genoten heeft van deze afwisselende en interessante route.

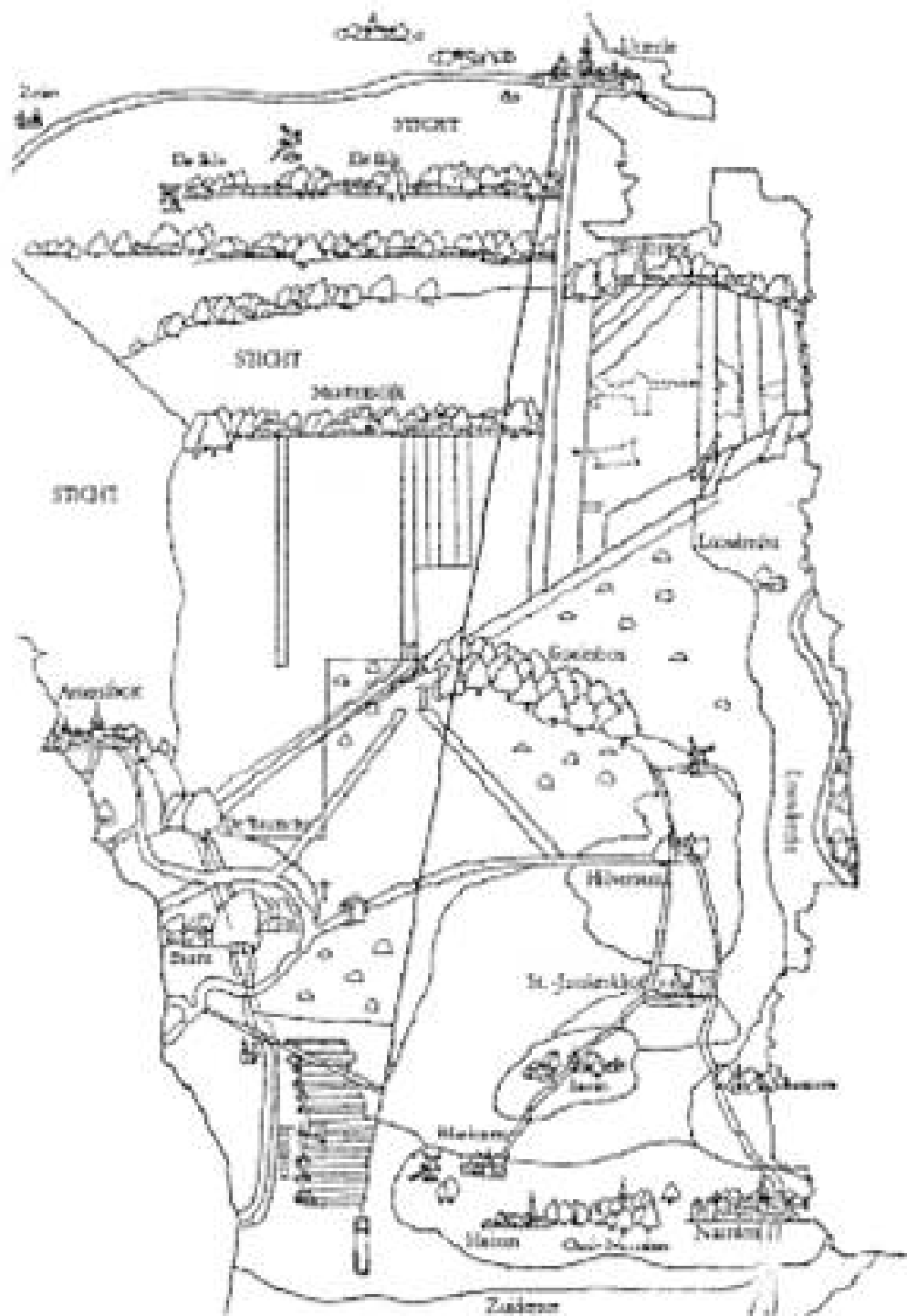
We reden van laag- naar hooggelegen gronden, passeerden terreinen met verschillende bodemstructuren: veen, zand, stuifduintjes, heide en bos, met in die gebieden een gevarieerde flora en fauna, en mooie vergezichten. Kortom, een uniek gedeelte van ons mooie Gooi.

Er worden geen middeleeuwse grensgevechten meer gehouden. Tegenwoordig moet er gevochten worden voor het behoud van waardevolle natuurgebieden.

Deze fietsroute werd samengesteld door natuurgidsen van IVN afdeling Gooi e.o.

Tekening naar een in 1537/38 vervaardigde kaart van Gooiland. In tegenstelling tot moderne kaarten ligt het noorden onderaan. De grenslijn, vanaf de Leeuwenpaal op de Oostermeent gericht op de Domtoren van Utrecht, is hier goed te zien.

Wat is het IVN?

Het IVN Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid is een landelijke organisatie van beroepskrachten en talrijke vrijwilligers. Zij brengt mensen op vele manieren met de natuur en het milieu in contact. Zij wil daarbij de noodzaak van natuur- en milieubehoud onder de aandacht brengen.

Het IVN telt landelijk ongeveer 25.000 leden, over ruim 170 afdelingen verdeeld. Een van die afdelingen is de afdeling Gooi en omstreken met ongeveer 200 leden en donateurs.

Wat doet het IVN?

Het IVN afdeling Gooi en omstreken

- Organiseert regelmatig wandelingen in natuurgebieden, maar ook op andere plaatsen in de regio waar natuur te vinden is.
- Maakt beschreven wandelingen om er zelf op uit te trekken.
- Geeft korte natuurcursussen.
- Leidt op verzoek groepen, schoolklassen en verenigingen rond.
- Verzorgt educatieve programma's voor scholen.
- Houdt op verzoek lezingen over natuurgebieden in de regio en over natuur- en milieuonderwerpen.

Het IVN leidt haar eigen gidsen op en organiseert bovendien diverse activiteiten voor leden en donateurs.

Meer informatie

De wandelingen worden regelmatig gecontroleerd, maar heeft u op- of aanmerkingen, dan graag contact opnemen met:

secretariaat IVN Gooi e.o.
e-mail secr.ivngooi@gmail.com

Donateur worden van het IVN?

mail [secr. ivngooi@gmail.com](mailto:secr.ivngooi@gmail.com)

april 2018